

УДК 81'367:801.81«44»

РОЛЬ ІКОНІЧНОСТІ СИНТАКСИСУ В ТЕКСТАХ МАЛИХ ЖАНРІВ ФРАНЦУЗЬКОГО ФОЛЬКЛОРУ

Мараб'ян К.А., аспірант,
Херсонський державний університет

У статті розглядається явище іконізму на синтаксичному рівні у текстах малих жанрів французького фольклору. Іконізм на синтаксичному рівні проявляється у відображенні змісту повідомлення за допомогою актуального членування речення, поділу лексичних одиниць, які складають простір речення. Іконічні властивості повідомлення розкриваються у зв'язках між членами речення, завдяки чому текст набуває нового смислу та емоційного забарвлення. Представлені основні засоби іконічного кодування на синтаксичному рівні та визначена їх роль та вплив на дитину. На основі аналізу значної кількості текстів визначено, за допомогою яких засобів відбувається кодування інформації, імітація реальності та створення художніх образів.

Ключові слова: іконізм, фольклор, синтаксис, речення, художній образ, синтаксичні засоби.

В статье рассматривается явление иконизма на синтаксическом уровне в текстах малых жанров французского фольклора. Иконизм на синтаксическом уровне проявляется в отражении содержания сообщения с помощью актуального членения предложения, разделения лексических единиц, составляющих пространство предложения. Иконические свойства сообщения раскрываются в связях между членами предложения, благодаря чему текст приобретает новый смысл и эмоциональную окраску. Представлены основные средства иконического кодирования на синтаксическом уровне и определена их роль и влияние на ребенка. На основе анализа большого количества текстов определено, с помощью каких средств происходит кодирование информации, имитация реальности и создание художественных образов.

Ключевые слова: иконизм, фольклор, синтаксис, предложение, художественный образ, синтаксические средства.

Marabian K.A. THE ROLE OF ICONICITY SYNTAX IN THE TEXT OF SMALL GENRES OF FRENCH FOLKLORE

The article deals with the phenomenon of ikonizm in the texts of the small genres of French folklore on the syntactic level. Ikonizm on the syntactic level manifests itself by the reflection of the content of the message by using topic-comment, division of lexical items that make up the space of a sentence. Iconic properties of a message reveals the relations between the members of a sentence, so that the text takes on new meaning and emotional tone. The article presents the basic means of iconic coding on the syntactic level and defines their role and influence on the child. By analyzing a large number of texts defined by what means occurs the information coding, the imitation of reality and the creating of artistic images.

Key words: ikonizm, folklore, syntax, sentence, art image, syntactic means.

Іконізм як знакове відображення реальності в структурі висловлювання реалізується на різних мовних рівнях – у фонетиці, лексиці, синтаксисі. Незважаючи на те, що знаковість притаманна мовним знакам та образам, а тому частіше виражена на фонетичному або семантичному рівнях, в сучасній лінгвістиці іконізм розглядається в синтаксичній структурі речення як засіб додаткової передачі інформації.

Іконізм в текстах малого жанру на синтаксичному рівні проявляється у відображенні змісту повідомлення за допомогою актуального членування речення, поділу лексичних одиниць, які складають простір речення, на різні групи: підмети, присудки, однорідні члени речення та ін. Іконічні властивості повідомлення розкриваються у зв'язках між членами речення, завдяки яким текст набуває нового смислу або емоційного забарвлення.

Серед відомих науковців перевагу дослідженням іконізму на синтаксичному рівні віддають О. Д. Наумова [4], А. Г. Баранов [1], Ю. П. Солодуб [7], О. І. Фаліна [11]. Дослідженню іконізму в сучасному мовознавстві присвячені розробки багатьох науковців: І. О. Гаценко вивчає особливості мотивації мовного знака в сучасному мовознавстві [2]; Н. В. Дрожащих досліджує іконізм і символізм як аспекти мовних знаків [3]; К. Я. Сігал розглядає проблеми та особливості реалізації іконічності в мові [6]; Н. А. Оніщенко досліджує вплив паралельних синтаксичних конструкцій на значення та функції епонімів [5].

Але й досі питання іконічної функціональності синтаксису в текстах малих жанрів французького фольклору залишається відкритим. Саме тому роль іконічності на синтаксичному рівні заслуговує на увагу з точки зору сучасної лінгвістичної науки та зумовлює актуальність нашої розвідки.

Мета статті – розглянути явище синтаксичного іконізму та визначити його роль у творах французького фольклору на прикладі колискових пісень, загадок та лічилок.

Таким чином, наше завдання – по-перше, проаналізувати основні засоби іконічного кодування на синтаксичному рівні, по-друге, визначити його роль та вплив на дитину. Матеріалом дослідження слугують тексти французьких народних колискових, загадок та лічилок.

Феномен іконічності був обґрунтований Т. Гівонем з точки зору біології та когнітивної лінгвістики. У художньому тексті зображується вигаданий (можливий) світ, який базується на основі відображення реальної дійсності, тому його можна умовно розділити на зовнішню (фізичну) реальність та внутрішню (психічну) реальність. До першої належать об'єкти дійсності та різноманітні форми їх взаємодії (руху), до другої – компоненти психіки (психічні процеси): сприйняття, пам'ять, мислення, емоції [12].

Іконічність на синтаксичному рівні представляє опис фізичної реальності, зокрема взаємодію і рух об'єктів, що представлена через наявність або відсутність пауз; повтор дії; ритмічність; послідовність дій.

1. Паузи в діях

Паузи у текстах французьких колискових пісень вживаються як засіб виділення при звертаннях та графічно зображуються на письмі комами:

Dors, mon enfant de rêve,
Dors, mon cœur émerveillé
Dors, la nuit sera brève,
Dors, mon cœur émerveillé
Dors, la nuit sera brève,
Dors, mon cœur émerveillé [9]

Взагалі, у тексті колискових паузи не є постійним явищем. Вони можуть зустрічатися також при повтореннях у наказовому способі дієслів:

Dors, dors! Vite, vite, vite! Dors, dors!
Vite, vite, dors!

Le sommeil veut pas venir et l'enfant n'veut pas dormir

Dors, dors! Vite, vite, vite! Dors, dors! Vite, vite, dors!

Le sommeil va-t-il venir? L'agnelet va-t-il dormir?

Dors, dors! Vite, vite, vite! Dors, dors! Vite, vite, dors!

Le sommeil est arrivé, c'est pour toute la soirée

Dors, dors! Vite, vite, vite! Dors, dors! Vite, vite, dors! [9].

У текстах французьких колискових дуже рідко зустрічаються паузи, оскільки основною їх функцією є присипання дитини. Колискова виконується дуже мелодійно, винятком є звертання до дитини, які виділяються комами. Дуже рідко вживаються і складнопідрядні речення з підрядними сполучниками, тому що, як правило, тексти пісень дуже прості для розуміння та сприйняття дитиною, тому домінуючими є саме прості речення.

Частіше коми та паузи зустрічаються в текстах французьких загадок, що справедливо опосередковано тим, що загадку потрібно відгадувати, її текст вимовляється чітко та зрозуміло. Дуже часто дається якомога детальніше, хоч і завуальовано, характеристика предмета чи явища у вигляді опису його зовнішності, функції, характеристик тощо.

Un père a douze fils, chacun d'eux en a trente, moitié blancs, moitié noirs.

(L'an, les mois, les jours, les nuits) [8].

Із цією ж метою, для детальнішої характеристики явищ та надання яскравості художнім образам використовують і складнопідрядні речення, метою яких є пояснення:

Mon père a une couverture
Qu'il ne peut plier,
Ma mère a une balle
Qu'elle ne peut rouler,
Ma soeur a tant d'écus
Qu'elle ne peut les porter
(Ciel, Lune, Etoile) [8].

Тексти французьких лічилок не менше, ніж загадок, насичені паузами. Більшість лічилок мають розповідний характер. Часто використовуються складнопідрядні речення:

a) Quand trois poules vont aux champs
La première va par-dedant
La deuxième suit la première
En chantant coquelonlaire
La troisième ferme les rangs [10].

в) J'ai un petit lapin
Qui mange du pain,
J'ai un petit lapin
Qui mange du thym [10].

2. Послідовність дій.

Послідовність дій передається за допомогою ланцюжка однорідних дієслів, що створює своєрідний ритм і звучання текстів малих жанрів. Щоб показати, що за одиницю часу відбулося багато подій, використовуються довгі ланцюги однорідних дієслів. У текстах французьких колискових зустрічаються, як правило, повтори дієслів, які зазвичай асоціюються зі сном: «do, dors, dormira, tire, veille»:

a) Do, do, dors, ma poulette
Do, do, dors, mon poulot
Do, do l'enfant do
L'enfant dormira bientôt [9].

b) Faites vos dodo
dodo, tire lire lire
dodo l'enfant do
L'enfant do et l'enfant veille
L'enfant fera son dodo [9].

Систематичне повторення саме цих дієслів підсвідомо спонукає дитину до сну, відбувається постійне навіювання.

У текстах французьких народних лічилок також присутні такі ланцюжки дієслів:

a) Passe passera la dernière
Passe passé passera la dernière y restera... [10].

b) Mon petit lapin
A bien du chagrin
Il ne saute plus ne danse plus dans mon jardin
Saute saute saute mon petit lapin [10].

Особливо насичені однорідними дієсловами народні загадки, оскільки завдяки опису процесів руху надається характеристика багатьом предметам, явищам, тваринам:

a) Qu'est ce qui est rapetassé, rapetassé
Que jamais l'aiguille n'y a passé
(Le ciel nuageux) [8].

b) Qu'est ce qui vole d'en haut, chemine et
n'a point de pied, s'assiet et n'a point de cul?
(La neige) [8].

3. За допомогою **опису ритмічних дій** досягається здатність синтаксису передавати ритм. У стилістиці широко досліджувався ритм художнього твору (Б.В. Томашевський, В.В. Виноградов, І.Р. Гальперін, І.В. Арнольд). На думку І.Р. Гальперіна, ритм художнього твору заснований на повторенні суміжних структурних одиниць через короткі інтервали. Найбільш суттєві ритмічні зразки засновані на використанні певних стилістичних фігур, а саме: переліку, повторів, паралельних конструкцій, хіазма. Надзвичайно насичені синтаксичними засобами увиразнення тексти малих жанрів французького фольклору. Домінуючим засобом ритмотворення є різного роду повторення: анафора, епіфора, алітерація, асонанс, консонанс:

a) **Fais dodo**,
Colin mon petit frère;

Fais dodo
T'auras du lolo [9].

b) **Mon** pere avait cinq cents moutons
Dont j'étais la bergere,
Dont j'étais la bergere,
Dondaine, dondon. [9].

c) Dans la mare je **barbote**
Je saute et je **clapote**
Toute la journée
écoute-moi coasser.
Qui suis-je? [8].

Особливо насиченими ритмотворними стилістичними фігурами є тексти французьких колискових та лічилок, оскільки завдяки синтаксису передається ритм художнього твору, створюється ефект надзвичайної мелодійності, пісенності та музичності.

4. Повторення дії передається різними засобами в синтаксисі (анафора, епіфора, анадиплосис, рамочний повтор). У текстах французького фольклору найчастіше зустрічається повтор дієслова, який безпосередньо є іконічністю повторення однієї і тієї ж дії чи процесу, вказує на збільшення тривалості та інтенсивності дій у текстах лічилок:

Jean Petit qui **danse**
Jean Petit qui **danse**
De son doigt il **danse**
De son doigt il **danse**
De son doigt, doigt, doigt
Ainsi **danse** Jean Petit [10].

У текстах французьких загадок повторення дії є допоміжним елементом при відгадуванні:
S'ils **viennent**, ils ne **viendront pas**,
S'ils ne **viennent pas** ils **viendront**.
(Les pigeons et les pois) [8].

Повторення дієслів у текстах французької народної колискової пісні передають відчуття монотонності, одноманітності, погойдування дитячої колиски та сприяють кращому засипанню:

Do, do, dors, ma poulette
Do, do, dors mon poulot... [9].

5. Передача швидкості дії відбувається за допомогою довжини фрази, рядка. Швидкі дії – короткі речення, середня довжина – невеликі речення. Найдовші рядки притаманні загадкам, де дія відбувається помірно, послідовно і даються максимально точні вказівки до відгадування:

Qu'est-ce qui vit sans corps, qui entend sans oreille, qui parle sans bouche et que l'air seul fait naître ?

(L'echo) [8].

Середня довжина рядків притаманна текстам колискових та лічилок:

a) La lune endort le vent
Enfant il faut dormir
Écoute l'on entend
La bruyère rosir [9].

b) Ainsi font, font, font
Les petites marionnettes.

Ainsi font, font, font,
Trois p'tits tours
Et puis s'en vont ! [10].

Як показує аналіз текстів малих жанрів французького фольклору, структура речення носить додаткову інформацію, за рахунок якої відбувається додатковий вплив на дитину. Фольклорні тексти надзвичайно насичені засобами синтаксичного іконізму: паузами в діях, послідовністю дій, описом ритмічності, повторенням дій, передачею швидкості руху. Так, для колискової пісні характерна монотонність, одноманітність та сугестія, яка передається за допомогою однорідних членів речення, що позиціонуються зі сном. Для лічилок характерний опис послідовності дій та ритмічність, що досягається за допомогою різних повторів, які сприяють кращому запам'ятовуванню. Текстам французьких загадок властиві паузи в діях, послідовність, що допомагає якомога точніше поставити запитання та отримати вірну відповідь. Таким чином, теорія іконічності дозволяє простежити, яким чином синтаксичні структури імітують вигадану реальність та беруть участь у створенні художніх образів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Баранов А. Г. Прагматика как методологическая перспектива языка / А. Г. Баранов. – Краснодар : Просвещение-Юг, 2008. – 188 с.
2. Гаценко І. О. Звукообразження в сучасному мовознавстві: структурно-семантичний опис / І. О. Гаценко // Наукові записки ім. М. Гоголя. Філологічні науки. – 2013. – Книга 2. – С. 261–264.
3. Дрожащих Н.В. Иконические и символические аспекты языковых знаков / Н.В. Дрожащих // Знак. Слово. Текст: семиотические аспекты языковых единиц разных уровней : [коллективная монография]. – Тюмень : издательство Тюменского государственного университета, 2001. – 204 с.
4. Наумова О.Д. Объектный мир речевой коммуникации и систематизация психолингвистических понятий : автореф. дис. ... д-ра филол. наук : спец. 10.02.19 / Наумова Ольга Дмитриевна ; АН СССР, Ин-т языкознания. – М., 1987. – 32 с.
5. Оніщенко Н. А. Стилiстичні прийоми синтаксису як чинник ептонiмiзацiї у свiтлi мовного iконiзму / Н. А. Онiщенко // Вiсник ХНУ. – 2011. – № 953. – С. 118–124.
6. Сигал К. Я. Проблемы иконичности в языке / К. Я. Сигал // Вопросы языкознания. – 1997. – № 6. – С. 100–119.
7. Солодуб Ю. П. Текстоброзрающая функция символа в художественном произведении / Ю. П. Солодуб // Философские науки. – 2002. – № 2. – С. 46–55.
8. Французькі загадки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.takatrouver.net/devinettes/index.php>
9. Французькі колискові пісні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.momes.net/comptines/comptines-berceuses.html>
10. Французькі лічилки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://festival.1september.ru/articles/506100/>
11. Фалина О. И. Пространство текста и знаковая иерархия (на примере романа Т. Н. Толстой «Кысь») [Электронный ресурс] / О. И. Фалина. – Режим доступа : <http://cyberleninka.ru/article/n/prostranstva-teksta-i-znakovaya-ierarhiya-na-primere-romana-t-n-tolstoy-kys>
12. Givon T. Isomorphism in the grammatical code: cognitive and biological considerations// Studies in language. John Benjamins Publishing company. – Philadelphia, 1991. – Vol. 15. – №1. – P. 89–93.